

Česká zahraniční politika vůči Číně: Možnosti, priority a rizika

Václav Kopecký, Alice Rezková

Tento dokument si klade za cíl stanovit východiska a navrhnout doporučení pro budoucí rozvoj vztahů s Čínou. Vznikl v návaznosti na uzavřený kulatý stůl k české zahraniční politice vůči Číně, který pořádala v květnu 2016 Asociace pro mezinárodní otázky za účasti předních českých expertů.

Dokument se zaměřuje na několik klíčových oblastí, které jsou předmětem zahraniční politiky – politickou a ekonomickou spolupráci, účast na multilaterálních fórech, občanskou společnost, lidská práva a otázku Tchaj-wanu.

1. Kontext

V posledních třech letech se české vztahy s Čínou posunuly od komunikace na minimální nezbytné a zdvořilostní úrovni, až po intenzivní výměnu nejvyšších státních představitelů. Čínský prezident Si Ťin-pching navštívil Českou republiku jako první zemi střední a východní Evropy od svého nástupu do úřadu.¹

Čína bude čím dál tím více ovlivňovat mezinárodní politiku. Z českého hlediska je důležité, že ČLR začíná přisuzovat podstatně větší význam tzv. periferním státům, mezi které je možné ČR zařadit.² ČR by proto měla pracovat s jasnou představou o cílech vzájemných vztahů. Stejně tak je třeba hledat odpovědi na otázky, co může ČR od Číny získat, co jí nabídnout, co obě země spojuje a co naopak rozděluje.

V současné době prochází Čínská lidová republika obdobím změn, které bezprostředně ovlivňují její působení ve světě. Prezident Si se stal pravděpodobně nejvlivnějším čínským představitelem od dob Mao Ce-tunga. Dle dostupných zpráv soustředil do rukou značnou moc, která byla předtím rozdrobena mezi jednotlivé členy politbyra (jedná se např. o předsednictví Ústřední disciplinární komise Komunistické strany Číny, které mu umožňuje zbavit se případných oponentů na základě obvinění z korupce, předsednictví ve všech důležitých koordinačních skupinách, které mají na starosti formulování klíčových politických rozhodnutí, či permanentní přítomnost v médiích).³

V Číně nyní dochází ke dvěma souběžným procesům. Na jedné straně je země aktivnější ve světě a iniciativy jako Pás a stezka⁴ představují příležitost pro užší spolupráci.⁵ Investiční aktivity v Evropě dosahují bezprecedentního růstu⁶ a čínské firmy jako Alibaba, Xiaomi nebo Huawei úspěšně soupeří na globální úrovni. Na straně druhé však v Číně dochází k utužení režimu, ať již důslednější kontrolou médií,⁷ cílenými kampaněmi proti tzv. západním hodnotám,⁸

¹ Návštěvě byl věnován i poměrně velký prostor v čínském tisku - např. China Daily. „Leaders plant ‘tree of friendship,’” 30. 3. 2016. Dostupné na: http://usa.chinadaily.com.cn/epaper/2016-03/30/content_24186855.htm, případně Renmin Ribao, „Kaipi zhongjie guanxi genjia meihao weilai,” 1. 4. 2016. Dostupné na: <http://nm.people.com.cn/n2/2016/04/01/c356219-28060747.html>

² Global Times. „Peripheral diplomacy needed before Chinese firms can aim globally,” 2. 10. 2015. Dostupné na: <http://www.globaltimes.cn/content/907042.shtml>

³ Nathan, Andrew J., „Who is Xi,” The New York Review of Books, 12. 5. 2016. Dostupné na: <http://www.nybooks.com/articles/2016/05/12/who-is-xi/>

⁴ Iniciativa je také v českém prostředí často nazývána jako Hedvábná stezka či Hedvábná cesta. Pás a stezka je její nejaktuálnější název.

⁵ Viz. Kopecký, Václav a Rezková, Alice, Nová Hedvábná cesta: výzvy a příležitosti, Asociace pro mezinárodní otázky, 2016. Dostupné na: <http://www.amo.cz/cs/agenda-pro-ceskou-zahranicni-politiku/nova-hedvabna-cesta-vyzvy-a-prilezitosti/>

⁶ Financial Times. „Chinese investment in Europe hits \$23bn record,” 9. 3. 2016. Dostupné na: <http://www.ft.com/cms/s/0/c1155e72-e5e0-11e5-a09b-1f8bod268c39.html>

⁷ China Digital Times, „Supervising Supervision and Media Control in China,” 19. 6. 2016. Dostupné na: <http://chinadigitaltimes.net/2016/06/supervising-supervision-media-control-china/>

⁸ Buckley, Chris, „Week of TV Trials in China Signals New Phase in Attack on Rights”, New York Times, 5. 8. 2016, Dostupné na: http://www.nytimes.com/2016/08/06/world/asia/china-trial-activists-lawyers.html?_r=2, nebo Renmin Ribao. „Renmin genben liyi guojia falu zunyan burong tiaozhan,” 8. 8. 2016. Dostupné na: <http://tj.people.com.cn/n2/2016/08/08/c375366-28798573.html>

omezování občanské společnosti,⁹ nebo agresivnější rétorikou vůči sousedním státům.¹⁰ Příští rok také proběhne v Číně národní kongres strany, kdy se vymění část vedení, a který velmi pravděpodobně předurčí vývoj politiky na dalších pět let.

2. Východiska

V Koncepci zahraniční politiky České republiky je Čína jako jedna z mála mimoevropských zemí přímo zmíněna. Konkrétně: „Čína představuje jednu z největších světových ekonomik a důležitého aktéra při řešení problémů globálního významu. Česká republika bude ve vztahu k Číně usilovat o pravidelný politický dialog, který jí umožní rozvíjet spolupráci v celé řadě oblastí včetně ekonomiky, zdravotnictví, ochrany životního prostředí, vědy a výzkumu, kultury a lidských práv. Hlavní rámec pro dialog s Čínou představuje vedle bilaterálních vztahů strategické partnerství mezi EU a Čínskou lidovou republikou. Příležitost k rozvoji vzájemných ekonomických vztahů spatřuje ČR rovněž ve sjednání investiční dohody mezi EU a Čínou.“¹¹

Dle autorů této studie vychází současné vztahy s Čínou navíc z několika východisek, které nejsou přímo zmíněny v uvedeném bodě Koncepce.

- **Asymetrie** - ČR je v globálním kontextu malou a v evropském měřítku středně velkou zemí, proto musí mít omezený počet teritoriálních a obsahových priorit. Čína jako druhý nejsilnější hráč světového systému si může dovolit podstatně širší záběr.
- **Politický systém** - ČR je tržním státem s demokratickou tradicí a občanskou společností. Čína je oproti tomu autoritářským státem s omezenými občanskými svobodami a relativně velkou rolí státu v ekonomice. Ve vztazích s Čínou však hraje roli i česká komunistická minulost a její reflexe.
- **Euroatlantická vazba** - ČR je součástí euroatlantického prostoru a její zahraniční politika se ve značné míře opírá o členství v Evropské unii a Severoatlantické alianci.
- **Zkušenosti** - Jako středoevropský stát bez přístupu k moři, bez koloniální minulosti a s jen limitovanou aktivitou na mezinárodním poli má ČR poměrně malou zkušenost se zeměmi mimo západní svět a postsovětský prostor. To se projevuje nejen na politické úrovni, ale i u široké veřejnosti, která nepřichází do kontaktu s jinými tradicemi, politickým myšlením nebo kulturou. Také Čína se v mnohém teprve učí pohybovat ve (středo)evropském prostoru.
- **Ekonomika** - ČR je otevřená exportně orientovaná ekonomika, která závisí na obchodu se státy v rámci regionu střední Evropy, a to zejména s Německem. Díky výhodné geografické poloze a začlenění do regionálních dodavatelských řetězců představuje atraktivní cíl pro zahraniční investice. Přestože většina obchodních aktivit směřuje na evropský trh, postupně se rozvíjí i spolupráce mimo něj.

⁹ Amnesty International, „China's Crackdown on Human Rights Lawyers,“ červenec 2016. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2016/07/one-year-since-chinas-crackdown-on-human-rights-lawyers/>. Nebo Lubman, Stanley, „China's New Law on International NGOs – And Questions about Legal Reform,“ Wall Street Journal, 25. 5. 2016. Dostupné na: <http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2016/05/25/chinas-new-law-on-international-ngos-and-questions-about-legal-reform/>

¹⁰ Huang, Joice, „China Rhetoric Turns Tough After Unfavorable Tribunal Ruling,“ Voice of America, 19. 7. 2016. Dostupné na: <http://www.voanews.com/a/china-rhetoric-south-china-sea/3424336.html>.

¹¹ Ministerstvo zahraničních věcí, „Koncepce zahraniční politiky České republiky.“ Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html

3. Bilaterální a multilaterální vztahy

Čína bude čím dál aktivnějším hráčem v mezinárodních vztazích a je v českém zájmu vést s ní politický dialog. S výjimkou ekonomiky se zatím obtížně hledají oblasti, kde by pro ČR byla Čína v bilaterálních vztazích opravdu důležitá. Proto je při formulaci zahraniční politiky důležité vycházet z předpokladu, že zatímco Čína může získat politické body za českého přispění, ČR může profitovat spíše ekonomicky (např. preferenčním přístupem do odvětví, která jsou dalším zemím zapovězena - finance, energetika aj.). Tento barterový obchod je však riskantní, protože v případě další změny politického kurzu ČR se mohou podmínky pro české firmy změnit a vést ke ztrátě plánovaných investic.

Čína dlouhodobě usiluje o vytvoření platformy evropských spojenců ve snaze získat politickou podporu pro své strategické cíle. Podobně jako v případě jiných evropských států, se prostřednictvím České republiky snaží prosadit uznání **statusu tržní ekonomiky**, případně **explicitní uznání Tchaj-wanu jako součásti Čínské lidové republiky**. V budoucnu může následovat v její politice např. větší důraz na obhajobu čínského nároku v teritoriálních sporech v Jihočínském a Východočínském moři. Nicméně ČR není ekonomicky ani politicky v situaci, kdy by musela čínské návrhy podpořit, aniž by to bylo v souladu s jejími dalšími prioritami.

Evropské instituce stále hrají důležitou roli v **hledání alespoň nějakých společných témat pro evropskou zahraniční politiku vůči Číně**. Evropský vyjednávací potenciál je mnohem větší než český, a proto může umožnit stabilnější otevření čínského trhu pro evropské společnosti. V případě politických neshod mezi Čínou a evropskými zeměmi je mnohem těžší postihnout všechny evropské firmy na čínském trhu. Obdobně celoevropská reciproční opatření představují pro Čínu větší problém. ČR by měla klást důraz na **multilaterální řešení problémů** v rámci **mezinárodních institucí** (např. na půdě WTO či OSN) a usilovat o zodpovědné zapojení Číny do světového společenství.

Evropská politika v současné době postrádá jednu velmi důležitou dimenzi. Jak politické, tak ekonomické vztahy by se pro ČR zjednodušily, pokud by se vyjednala **investiční dohoda mezi EU a Čínou**. Dohoda by vyřešila nepoměr v investičních a obchodních podmínkách, kdy evropské firmy podstatně hůře vstupují na čínský trh než opačně. Také by skrze postupné odstraňování netarifních bariér přispěla k lepšímu oddělení politiky a ekonomiky. Rovněžší podmínky sice budou představovat větší konkurenci pro české firmy na čínském trhu, povedou však k větší stabilitě investic a snazšímu zapojení malých a středních podniků.

Koncem roku 2016 čeká **Evropskou unii zásadní strategické rozhodnutí týkající se udělení statusu tržní ekonomiky Číně**. Přestože Evropská komise analyzuje, zda Čína naplňuje kritéria Světové obchodní organizace pro jeho udělení, v současné době se právníci Unie kloní k názoru, že Číně nakonec bude muset být status přiznán. Zároveň však Komise volá po modernizaci nástrojů k ochraně obchodu a jejich podpoření zeměmi, které jsou uznáním tržního statusu nejvíce ohroženy. ČR by měla v této záležitosti zanalyzovat dopady na svá odvětví (ocelářství, strojírenství, energetika atd.) a regiony, které budou výrazněji zasaženy. Pakliže bude tržní status Číně opravdu udělen a ČR vyhodnotí jeho ekonomické dopady pro sebe jako negativní, měla by zvážit podporu modernizace ochranných nástrojů.

Samostatnou kapitolou ve vzájemných politických a ekonomických vztazích je účast na nejrůznějších platformách a institucích, které Čína zakládá – ať již se jedná o **Asijskou infrastrukturní investiční banku (AIIB), 16+1 nebo projekt Pás a stezka**. Jelikož se ČR nestala v AIIB jedním ze zakládajících členů (na rozdíl od Polska), nedosáhne již žádného zvláštního statusu. Proto by měla banku spíše monitorovat a na základě jejích aktivit zhodnotit smysl pozdějšího členství. Na dalších dvou iniciativách se ČR již aktivně spolupodílí.

3.1 Pás a stezka

Iniciativě Pásu a stezky, také nazývané Nová Hedvábná cesta či stezka, se věnuje podrobněji analýza AMO s názvem Nová Hedvábná cesta: výzvy a příležitosti.¹² ČR se ve společném březnovém prohlášení o navázání strategického partnerství k iniciativě přihlásila s tím, že v budoucnu má být podepsáno konkrétnější memorandum o spolupráci.¹³

Jelikož Nová hedvábná cesta stále ještě představuje velmi obecný pojem, pod který se může schovat v podstatě jakákoliv spolupráce s Čínou, existuje jen málo podkladů, které by přesněji vyčíslily její potenciál. Nejaktuálnější studie bruselského think-tanku Bruegel potvrzuje prospěšnost intenzivnějšího propojení Číny a EU dopravní infrastrukturou pro celou EU. Zároveň ale ČR bude jedním z nejméně profitujících států. Vzájemný obchod se zvýší o 2,82 % (méně z regionu získá jen Bulharsko a Rumunsko), naopak např. Polsko očekává nárůst o 8,22 % a Slovensko dokonce o 9,18 %.¹⁴ Studie srovnává výhody plynoucí ze snížení transportních nákladů a případného uzavření dohody o volném obchodu. Přichází se závěrem, že snížení nákladů na leteckou a železniční dopravu může zvýšit objem obchodu více než snížení valorických cel. Vzhledem k tomu, že komplexnější dohoda o volném obchodu mezi EU a Čínou představuje spíše projekt s dlouhodobějším horizontem uskutečnění, může podle této studie snížení transportních nákladů představovat určitou náhradu podobné obchodní dohody.

V rámci priorit Pásu a stezky by se ČR tak měla zasazovat o to, aby byla **spolupráce opravdu oboustranná**. České podniky potřebují **otevřenější přístup na čínský trh**. Pakliže myslí čínská strana oboustrannou výhodnost ekonomických vztahů vážně, měly by diskuze v rámci iniciativy směřovat i k otevření jejího trhu. Tato strategie by měla být uplatňována i v rámci **vyjednávání na platformě 16+1 a bilaterální investiční dohody mezi EU a Čínou**.

Kromě exportu zboží by ČR měla výrazněji podporovat také **export služeb**, což zatím Čínou navrhované platformy příliš nenabízejí. Mezi první úspěchy lze zařadit přítomnost společnosti Home Credit v Číně nebo rostoucí českou startupovou komunitu v asijských zemích. Právě tyto oblasti však patří v Číně k nejuzavřenějším (např. nedávný zákaz publikování multimediálního obsahu pro zahraniční společnosti¹⁵). ČR by pro dosažení větší přítomnosti českých společností měla aktivně využívat diplomatické kanály jako v případě exportu zboží.

Poslední oblastí, která se v souvislosti s iniciativou Pás a stezka často zmiňuje, je **věda, výzkum a inovace**. První pomyslnou vlašťovkou se stal program Technologické agentury ČR, která úspěšně realizovala první výběrové kolo projektů v aplikovaném výzkumu spolupracujících českých a čínských (případně tchajwanských) firem. Tímto krokem české instituce dokázaly, že lze racionálně pracovat na projektech s vysokou přidanou hodnotou, aniž by jim bránily politické otázky spojené s Tchaj-wanem. Vzhledem k faktu, že Čína investuje velké

¹² Kopecký, Václav; Rezková, Alice (et. al.), Nová Hedvábná cesta: výzvy a příležitosti, Asociace pro mezinárodní otázky, 2016. Dostupné na: <http://www.amo.cz/cs/agenda-pro-ceskou-zahranicni-politiku/nova-hedvabna-cesta-vyzvy-a-prilezitosti/>, pro další pohledy v českém kontextu např. projekt Sinopsis, dostupný na: www.sinopsis.cz nebo New Silk Road Institute Prague, dostupný na: <http://nsrip.org/cs/>

¹³ Pražský hrad, „Společné prohlášení o navázání strategického partnerství mezi Českou republikou a Čínskou lidovou republikou,“ 26. 3. 2016, článek III. Dostupné na: <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/spolecne-prohlaseni-o-navazani-strategickeho-partnerstvi-mez-ceskou-republikou-a-cinskou-lidovou-republikou-1-12559>.

¹⁴ García-Herrero, Alicia; Xu, Jianwei, „China's Belt and Road initiative: can Europe expect trade gains?“ Bruegel, 5. 9. 2016, s. 10. Dostupné na: <http://bruegel.org/2016/09/chinas-belt-and-road-initiative-can-europe-expect-trade-gains/>.

¹⁵ Matharu, Hardeep, „China set to ban all foreign media from publishing online,“ The Independent, 19. 2. 2016. Dostupné na: <http://www.independent.co.uk/news/world/asia/china-set-to-ban-all-foreign-media-from-publishing-online-a6883366.html>.

finanční prostředky do vědy a výzkumu, měla by ČR usilovat o další rozvoj spolupráce směřující k propojování výzkumných institucí a zároveň dbát na **dostatečnou ochranu duševního vlastnictví**.

3.2 Iniciativa 16+1

Iniciativu 16+1 nyní zastihují aktivity v rámci Pásu a stezky, přesto se jí dostává vysoké pozornosti ze strany českých vysokých státních představitelů. Tento zájem demonstroval předseda vlády Sobotka červnovou cestou do provincie Che-pej na třetí setkání regionálních lídrů. Premiér během svého vystoupení zdůrazňoval význam Asociace pro spolupráci regionů, která v ČR sídlí a spojuje čínské provincie s evropskými regiony (v ČR má svého čínského provinčního partnera 10 krajů).¹⁶ **Spolupráce na úrovni krajů a provincií** dává z hlediska ČR smysl, jelikož by měla být méně náchylná k politickým změnám. Zároveň je však důležité sledovat, zda z ní kraje opravdu budou mít prospěch (v podobě spolupráce místních firem, nárůstu turismu atd.).

Ačkoliv je na takové zhodnocení stále ještě brzy, může česká účast (a obecně i ostatních zemí) v iniciativě 16+1 vytvořit jeden důležitý emancipační efekt. Pro země EU je velmi důležité, aby našly v mnoha aspektech vztahů s Čínou jednotnou pozici (obchodní politika, lidská práva atd.). **Ve vztahu s Čínou však Společná zahraniční a bezpečnostní politika Unie zatím příliš nefunguje.** Politiku do značné míry určují velcí hráči (Velká Británie, Francie, Německo), kteří logicky dbají především na své obchodní zájmy. Vydefinování priorit ze strany členů EU, kteří jsou zároveň členy 16+1, tak může pomoci ke konstruktivnějšímu přístupu v Bruselu. Zjednodušeně řečeno, pokud si státy stanoví jasné priority (např. přístup na čínský trh, širší spolupráci v oblasti inovací atd.), lépe je prosadí i do evropské politiky.

Jak pro setkání v rámci 16+1, tak v rámci Pásu a stezky platí, že přibližně v horizontu jednoho roku by měla **česká diplomacie vyhodnotit jejich přínosnost**. Počet summitů a specializovaných setkání narůstá, zatímco čas nejvyšších představitelů, kteří se jich musí účastnit, je limitovaný. Pokud nebudou iniciativy dostatečně přínosné, měla by se snížit i jejich politická důležitost.

4. Ekonomická spolupráce a ekonomická diplomacie

Ekonomická spolupráce by měla být motorem česko-čínských vztahů, jak ostatně neustále zdůrazňují hlavní aktéři české zahraniční politiky.¹⁷ Čína představuje čtvrtého největšího obchodního partnera ČR a druhého největšího dovozce.¹⁸ Její důležitost pro českou ekonomiku tedy disproporčně určuje především import. S Čínou ČR vykazuje nejvyšší schodek obchodní bilance ze všech obchodních partnerů. Z pohledu českých vývozů stojí Čína až na osmnácté příčce. I přes nárůst objemu čínských peněz proudících skrze investice a akvizice do české ekonomiky, **představuje Čína z pohledu základního investovaného kapitálu investora malého významu** s pozicí na 32. místě, daleko za ostatními asijskými investory jako jsou Japonsko (13), Korejská republika (12) nebo Tchaj-wan (26).¹⁹

¹⁶ Vláda ČR, „Projev předsedy vlády při zahájení setkání regionálních lídrů platformy 16+1,“ 17. 6. 2016. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-pri-zahajeni-setkani-regionalnich-leaderu-platformy-161--145794/>.

¹⁷ Premiér Sobotka, ministr zahraničí Zaorálek i prezident Zeman.

¹⁸ Český statistický úřad, Databáze zahraničního obchodu, 13. 9. 2016

¹⁹ Česká národní banka, statistiky přímých zahraničních investic, 13. 9. 2016.

Čína v současné době masivně investuje v Evropě, ačkoliv drtivá většina investic směřuje do její západní části. Číňané se zajímají o podniky, které vyvíjejí unikátní technologie, případně o světoznámé značky. Ve většině evropských zemí investují podle shodného vzorce do odvětví, která mohou přispět k řešení některých čínských problémů nebo povzbudit čínský obchod. Jedná se např. o energetiku, logistiku, nemovitosti nebo finanční sektor. Mnohé evropské země tento příliv investic žádným způsobem neregulují a nehodnotí jej z pohledu národní bezpečnosti (narozdíl od např. USA). Naopak se předhánějí ve snaze čínské investory získat a čínská vláda umí tyto rozdíly dobře využít k získání co nejlepších podmínek.²⁰

Střední a východní Evropa s výjimkou Německa zatím z pohledu **objemu čínských investic značně zaostává**. Obecně platí, že se téměř všechny státy snaží čínské investory přilákat. Investice do regionu ale tvoří pouze 2 % z celkových čínských investic v Evropě.²¹ Číňané se v regionu zajímají především o **výstavbu infrastruktury** (např. železnice Budapešť-Bělehrad),²² **snazší přístup na evropské trhy a diverzifikaci svých investic**. Navíc mohou využít relativně nízkou cenu kvalifikované pracovní síly.²³ V omezené míře existuje také **čínská poptávka po technologických firmách** špičkových ve svém oboru.²⁴

Česká republika je v regionu obecně jednou z nejméně atraktivních zemí pro zahraniční investory. Jejimi hlavními výhodami jsou kvalifikovaná a dobře vzdělaná pracovní síla, vysoká úroveň výzkumu a vývoje v řadě průmyslových odvětví, příhodná poloha pro přístup na další evropské trhy a nízká cena práce. Zahraniční investoři si také pochvalují stabilní právní i politické prostředí.²⁵ ČR je zároveň velmi exportně orientovanou ekonomikou dobře navázanou na světové trhy.

4.1 Investice a infrastruktura

Čínské ekonomické zájmy v ČR můžeme rozdělit do tří oblastí – **infrastruktury a energetiky, přístupu na evropský trh a získávání know-how**. Kromě toho si budují Číňané svou značku skrze lokálně prestižní investice (jako je případ CEFC a fotbalového klubu Slavie), které sice vytvářejí dojem, z hlediska české ekonomiky však mají zanedbatelný význam.

V oblasti velkých infrastrukturních projektů by přicházela v potaz rychlodráha Praha-Brno s propojením na další sousední tratě, výstavba nových dálnic, případně plán prezidenta Zemana v podobě kanálu Dunaj-Odra-Labe. Všechny tři projekty však zatím podmínky pro skutečnou realizaci postrádají.

Správa železniční dopravní cesty počítá s výstavbou **rychlostní železnice** po roce 2030.²⁶ V případě politické vůle by projekt sice byl proveditelný rychleji, maďarská zkušenost s výstavbou železnice Budapešť-Bělehrad ale ukazuje, že se rea-

²⁰ Le Corre, Philippe; Sepulchre, Alain, „Why China is investing heavily in Europe,“ South China Morning Post, 15. 5. 2016. Dostupné na: <http://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/1944491/why-china-investing-heavily-europe>.

²¹ Financial Times, „Xi visit raises eastern Europe investment hopes,“ 15. 6. 2016. Dostupné na: <http://www.ft.com/cms/s/0/db718250-32e8-11e6-bd40-04585c31b153.html#axzz4HPMVONnM>.

²² „European Bank of Reconstruction and Development Brief“, červenec 2016. Dostupné na: <http://www.ebrd.com/documents/comms-and-bis/see-china-investments.pdf>

²³ Éltető, Andrea; Szunomár, Ágnes, „Chinese Investment and Trade – Strengthening Ties with Central and Eastern Europe,“ International Journal of Business and Management, Vol 4, No. 1, 2016.

²⁴ Kopecký, Václav; Rezková, Alice, „Čínská ekonomická a rozvojová diplomacie vůči oblasti sousedství EU,“ Asociace pro mezinárodní otázky, 2014.

²⁵ CzechInvest, „Investment Climate in the Czech Republic,“ 17. 2. 2015. Dostupné na: <http://www.czechinvest.org/en/why-invest-in-the-czech-republic>

²⁶ Vysokorychlostní železnice, „Vysokorychlostní trať Praha-Brno.“ Dostupné na: <http://www.vysokorychlostni-zeleznice.cz/vysokorychlostni-trat-praha-brno/>.

lizace může značně opozdit a může skončit v červených číslech.²⁷ Co se týče **dálnic**, které představují trvalý český problém, řešení nespočívá ve větším objemu kapitálu, ale spíše ve schopnostech státu dohlédnout na skutečnou realizaci zadání a vymahatelnost kvality. Na **kanál Dunaj-Odra-Labe** by měla být brzy realizována studie proveditelnosti.²⁸ Takový projekt čínské firmy zvládnou, nicméně žádná z našich sousedních zemí zatím neplánuje návazné rozšíření svých řek.

Dalším často zmiňovaným odvětvím je **jaderná energetika**. Číňané zatím nedisponují zkušenostmi s větším podílem na výstavbě jaderné elektrárny mimo rozvojový svět a hledají referenční projekt. V tomto ohledu znamená přelom projekt v anglickém Hinkley, který je velmi pozorně sledován britskou vládou, mj. protože státní společnost China General Nuclear Power nyní čelí podezření ze špionáže ve Spojených státech.²⁹ Pakliže bude zvažován další tendr na dostavbu jaderné elektrárny Dukovany nebo Temelín, Číňané samozřejmě mohou mít možnost předložit svou nabídku. Nároky na její kvalitu by se však měly shodovat pro všechny zájemce o realizaci.

Nejrealističtějšími oblastmi spolupráce jsou tak ty příležitosti, které umožňují Číňanům přístup na evropské trhy, poskytují jim specifické know-how ve vzájemné spolupráci, případně umožňují českým firmám přístup na čínský trh.

Z pohledu zaměstnanosti se nyní **Česká republika nachází v relativně dobré situaci**, kdy vykazuje jednu z nejnižších úrovní nezaměstnanosti v Evropě a kdy mají firmy problém nalézt kvalifikované, ale často i nekvalifikované zaměstnance.³⁰ Příchozí investice by ideálně měly směřovat do **nových odvětví** a přímo či nepřímo přispět k **rozvoji českého exportu**. Měly by také podpořit **rozvoj malých a středních podniků** (např. jako součásti dodavatelského řetězce), či vytvořit **pracovní místa v krajích**, které se stále potýkají s vyšší nezaměstnaností. **Prospěšnost investice pro region by měla představovat hlavní rozhodovací kritérium** z pohledu získání jakékoliv státní podpory.

O ČR se také často hovoří jako o **regionálním centru pro čínské investice** a návazné středoevropské centrály čínských firem. Pokud budou investice splňovat výše uvedené podmínky, je tato pozice ČR vítána. V opačném případě však nemá takové centrum pro Českou republiku velkou přidanou hodnotu. Zatím však jen několik čínských investic výše uvedené znaky vykazuje. ČR se stala velmi populární destinací pro čínské delegace a příslibů investic již proběhla celá řada, realizace však zatím značně zaostává.

Aby se všechny strany mohly plně soustředit na obchod, ČR by měla přijmout **zákon o ochraně strategických odvětví** po vzoru Německa nebo Spojených států. Nejedná se o krok namířený proti Číně, ale celkově proti možným komplikacím s jakoukoliv zahraniční investicí do strategicky důležitých odvětví. Takovýto instrument by sloužil pouze v jasně definovaných případech a přispěl by tak k větší důvěře v ekonomický základ investic jak u podnikatelů, tak u široké veřejnosti.

4.2 Import a export

V oblasti vstupu na evropský či čínský trh a společné spolupráci podniků se nejperspektivněji vyvíjí spolupráce v oblasti letectví, finančnictví, zdravotnictví, nových

²⁷ Matura, Tamas, „Hungary and the Road and Belt,“ zatím nepublikovaný článek, vyjde v listopadu 2016.

²⁸ České noviny, „Ministerstvo vybralo zhotovitele studie kanálu Dunaj – Odra- Labe,“ 9. 6. 2016. Dostupné na: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ministerstvo-vybralo-zhotovitele-studie-kanalu-dunaj-odra-labe/1359387>

²⁹ The Telegraph, „Chinese energy firm linked to Hinkley Point facing charges of nuclear espionage,“ 11. 8. 2016. Dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/08/11/chinese-energy-firm-linked-to-hinkley-point-facing-charges-of-nu/>.

³⁰ Seminář „Investiční pozice Japonska, Jižní Koreje a Tchaj-wanu v českém průmyslu,“ Poslanecká sněmovna České republiky, 21. 6. 2016.

technologií a R&D, případně spolupráce na projektech ve třetích zemích. Tento trend samozřejmě nevylučuje zájem dalších firem např. v oblasti e-commerce či prohloubení spolupráce ve strojírenství.

Česká ekonomická diplomacie nabízí exportérům celou řadu nástrojů (informace o teritoriích, podnikatelské mise a veletrhy, zprostředkování schůzek v cílové destinaci aj.). Specificky ve vztahu k Číně se rozšiřuje počet zastoupení kanceláří CzechTrade. České firmy mohou pro vstup na čínský trh využívat velmi dobrý servis, takže problémem bývá spíše uzavřenost čínského trhu či neinformovanost a jeho podcenění. **Současné dobré politické vztahy mohou obchod usnadňovat, rozhodně by ho však neměly podmiňovat.**

Samostatnou kapitolu tvoří ochrana duševního vlastnictví. Zde samozřejmě závisí především na jednotlivých firmách, jak si nastaví podmínky a kritéria spolupráce. Stát by se měl v legitimních případech firem zastat. Instituce jako Technologická agentura ČR, které zastřešují projekty v aplikovaném výzkumu, by v této oblasti měly hrát zvláštní roli a především klást důraz na sdílení know-how s ostatními státními institucemi a podnikatelskými svazy. To do budoucna pomůže předejít opakovaným chybným krokům a problémům plynoucím z nedostatku informací.

5. Občanská společnost

Česká republika je **státem s demokratickou tradicí založeným na svobodné výměně názorů**. K tomuto principu se hlásí i organizace zastřešující autory tohoto dokumentu – věří v otevřenou diskuzi a sílu argumentů. Je pravděpodobné, že v České republice bude působit stále více čínských akademiků, zástupců think-tanků a novinářů. Jejich pohled na svět se často velmi liší od evropské perspektivy. Je s ním však potřeba pracovat a konfrontovat jej v otevřené diskuzi.

Zatímco čínští akademici a novináři budou mít v rámci velmi širokých mantinelů svobody slova volné pole působnosti pro argumentaci svých názorů, čínský systém je pro zahraniční pracovníky v tomto ohledu stále uzavřenější. V Číně existuje legislativa bránící aktivitám zahraničních neziskových organizací, kampaně proti tzv. západním ideologiím a také rostoucí kontrola médií. ČR může tento trend jen velmi těžko ovlivnit, téma by však mělo být předmětem evropského vyjednávání.

Proto musí být prohlubování spolupráce mezi akademickými institucemi, které se zabývají např. společenskými vědami, vnímáno v tomto kontextu. Vláda vytvořila podmínky pro snazší navázání kontaktů, ale každá univerzita si sama stanovuje formu a obsah spolupráce. **ČR by měla aktivně bránit akademické svobody a autonomii**, a také v případě jakýchkoliv problémů školy diplomaticky podpořit.

Spolupráce v oblasti technického vzdělávání, jazyka, obchodu atd. se jeví jako bezproblémová. Např. nárůst počtu stipendií na studium čínského jazyka pro české studenty je, dle dostupné zpětné vazby, hodnocen velmi pozitivně. Příležitosti pro studium čínštiny začínají využívat také studenti z nejazykovědných oborů. Již nyní se české podniky potýkají s nedostatkem tlumočnicků (což není problém pouze Číny, ale i jiných zemí/regionů – např. Blízkého východu). Vláda by proto měla zvážit větší **podporu jazykovědných oborů**.

Zájem čínských studentů o pobyt v ČR je zatím menší. Vláda opět může vytvořit prezentaci České republiky jakožto zajímavé destinace vhodné podmínky, samotné získávání studentů však zůstává na vysokých školách jako takových.

6. Lidská práva

Koncepce české zahraniční politiky zmiňuje, že „lidská práva a demokracii lze efektivně podporovat v podmínkách vzájemného respektu a dialogu, ovšem nelze na ně rezignovat ani v podmínkách méně příznivých. Tento dialog bude zaměřen jak na závažná porušení lidských práv, tak na pozitivní lidskoprávní témata rezonující v dané společnosti.“ A dále, že: „Zvýšenou pozornost bude ČR věnovat využití sociálního dialogu k účinnějšímu prosazování hospodářských a sociálních práv.“³¹

Ministr Zaorálek po společném prohlášení ministrů zahraničí ČR a Číny v dubnu 2014 uvedl, že ČR dnes prosazuje širší pojetí lidských práv ve srovnání s minulostí.³² Důraz se nyní klade více na spolupráci např. na sociálních či environmentálních právech. Společné prohlášení o navázání strategického partnerství mezi Českou republikou a Čínskou lidovou republikou pak zmiňuje v podstatě tradiční větu, že: „Obě strany potvrdily společný závazek ve věci podpory a ochrany lidských práv na základě rovnosti a vzájemné úcty.“³³

Na rozdíl od mnoha zemí východní Evropy, Kavkazu, Blízkého východu, či vzdálenější Kuby nebo Myanmaru nebyla česká lidskoprávní ani rozvojová politika nikdy specificky zaměřená na Čínu. Prezident Václav Havel případně ministerský předseda Fischer přijali tibetského exilového vůdce dalajlamu, což mělo velmi symbolický charakter. Důležitá byla též nominace Liou Siao-poa na Nobelovu cenu míru tehdejším senátorem Alexandrem Vondrou. Vždy se však jednalo spíš o přístup jednotlivců a nikoliv o zahraniční politiku ČR jako celku.

Pokud má být česká lidskoprávní politika konzistentní a zároveň naplnit zmiňovaný dialog, měly by dobré vztahy vést ke konkrétním projektům, a tedy k aktivnější české lidskoprávní politice vůči Číně. Důraz na svobodu projevu či právo volit by měl patřit do běžného instrumentáře české zahraniční politiky v oblasti lidských práv. Typickou oblastí, která by zde mohla být akcentována, je důraz na akademické svobody a svobodu projevu, jako součást pilířů rozvinuté společnosti. Těžko však lze počítat s tím, že v dialogu s Čínou povede ustrnutí jen na těchto tématech k nějakému posunu.

Česká diplomacie by se proto měla snažit hledat i další témata, která by mohla efektivně prosazovat – např. v rámci lidských práv druhé a třetí generace (tj. sociální, kulturní či environmentální). Vzorem se může stát nizozemská zkušenost. Holanďané velmi dobře kombinují silné ekonomické a politické vztahy spolu s prosazováním konkrétních lidských práv (v jejich případě rovných práv pro homosexuály). Např. v oblasti vzdělávání učitelů případně přístupu ke zdravotní péči má ČR ze zahraničních projektů dobré zkušenosti a nabízí se tedy i jejich promítnutí do dialogu s Čínou.

Především v kontextu nedávné návštěvy dalajlamy v České republice se opět objevila otázka Tibetu. Česká oficiální politika je stejná jako naprosté většiny států světa, tedy že Tibet je integrální součástí Číny. Bývá zvykem, že pakliže dalajlamu přijme některý ze státních představitelů, čínská strana vydá protestní nótu a ministerstvo zahraničí na ni zareaguje vydáním stanoviska (ať veřejně nebo skrze diplomatické kanály), které připomene, že stát respektuje územní celistvost Číny. Od této praxe není třeba se nijak odchylovat zapojením nejvyšších ústavních činitelů a neměla by ve svobodné zemi bránit náboženskému a politickému dialogu i o dodržování lidských práv v Tibetu. Zmiňovaný

³¹ „Koncepce české zahraniční politiky.“

³² Lidovky.cz, „Zaorálek v Pekingu: Tibet patří Číně, lidská práva jako širší pojem,“ 29. 4. 2014. Dostupné na: http://www.lidovky.cz/zaoralek-v-pekingu-tibet-je-nedelitelnou-soucasti-ciny-pg8-/zpravy-svet.aspx?c=A140429_100219_ln_zahranici_msl

³³ „Společné prohlášení o navázání strategického partnerství mezi Českou republikou a Čínskou lidovou republikou.“

ekonomický propad způsobený přijetím dalajlámy je sporný, jelikož ekonomické studie mluví spíše o drobném výkyvu, který je brzy po návštěvě opět vyrovnán.³⁴

7. Tchaj-wan

Česká republika s Tchaj-wanem dlouhodobě buduje nadstandardně dobré vztahy. Objem tchajwanských investic stále převyšuje ty z pevninské Číny a daří se i spolupráci firem a akademických institucí. Velikostí a demokratickým zřízením je také Tchaj-wan pro ČR čitelnějším partnerem.

Z těchto důvodů by měla Česká republika pokračovat v zavedeném principu jedné Číny. Ten uznává Tchaj-wan jako součást Číny, nespecifikuje však, o kterou Čínu se jedná. Tato formulace se běžně používá ve většině evropských zemí a zajišťuje možnost funkčních vztahů s oběma entitami. Udržení tohoto statu quo je také zatím preferované i přímo většinou tchajwanských obyvatel. Tchaj-wan by tak měl zůstat v hledáčku české ekonomické diplomacie, stejně jako být partnerem pro akademickou, vědeckou, či regionální spolupráci.

Doporučení

- Česká zahraniční politika by měla vytvářet příležitost pro ekonomickou spolupráci. Dobré politické vztahy mohou obchod usnadňovat, rozhodně by ho však neměly podmiňovat.
- ČR by měla podporovat co nejrychlejší vyjednání investiční dohody mezi EU a ČLR. Ta umožní lépe oddělit politické a obchodní vztahy a zajistí i malým a středním firmám stabilnější přístup na čínský trh.
- Při rozhodnutí o udělení tržního statutu Číně by ČR měla analyzovat ekonomické dopady tohoto kroku. Pakliže budou odhadované dopady negativní, měla by zvážit na evropské úrovni modernizaci nástrojů na ochranu obchodu před nedovolenou státní podporou.
- ČR by se měla důrazně zasazovat o oboustrannost ekonomických vztahů v rámci iniciativ Pás a stezka a 16+1. Je důležité, aby fungovaly na bázi reciprocity a čínský trh byl pro české/evropské investory otevřenější. To se týká jak exportu zboží a investic, tak exportu služeb.
- Regionální spolupráce v rámci iniciativy 16+1 se jeví logicky, ČR by však měla sledovat, zda sbližování přináší krajům opravdové benefity (nárůst turismu, tvorbu pracovních míst atd.).
- Přibližně v horizontu jednoho roku by měla ČR vyhodnotit účast na čínských iniciativách (především 16+1 a Pás a stezka) z pohledu jak přidané hodnoty, tak politické pozornosti.

³⁴ Fuchs, Andreas, „Paying a visit: The Dalai Lama effect on international trade,“ *Journal of International Economics*, Vol. 91, No. 1, 164-177.

- Pakliže vláda použije dostupné nástroje pro přilákání čínských investic (např. investiční pobídky), měly by tyto investice směřovat do nových odvětví, regionů s vysokou nezaměstnaností, případně podpořit další zapojení českých podniků do dodavatelských řetězců.
- ČR by měla přijmout zákon o ochraně strategických odvětví po vzoru Německa nebo Spojených států. Ten by zvýšil důvěru v zahraniční investice a lépe oddělil politické a ekonomické zájmy.
- ČR by měla zajistit lepší sdílení know-how o ochraně duševního vlastnictví mezi jednotlivými státními institucemi a podnikatelskými svazy.
- ČR by měla i nadále usilovat o vybudování rámce v oblasti vědy a výzkumu, který by umožnil vzájemnou spolupráci při dodržení podmínek ochrany duševního vlastnictví.
- ČR by měla ve větší míře podpořit jazykové a kulturní obory zabývající se regiony, které jsou pro ni důležité (ať se jedná o Čínu nebo Blízký východ) a podporovat jejich větší propojení s dalšími obory (ekonomie, mezinárodní vztahy, právo aj.).
- ČR by neměla v lidskoprávní politice opouštět svůj důraz na svobodu projevu či právo volit. Aktuálním tématem v oblasti lidských práv, které by mohlo být více akcentováno, jsou akademické svobody a svoboda slova. Zároveň by však měla ČR využít dialogu s Čínou pro hledání konkrétních projektů, které mohou vést ke zlepšení lidskoprávní situace. Nabízí se např. vzdělávání učitelů či přístup ke zdravotní péči.
- ČR by neměla ustávat v posilování vztahů s Tchaj-wanem a měla by udržet úspěšně se rozvíjející spolupráci v oblasti inovativních odvětví, akademickém sektoru a obchodu.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničněpolitický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOCz

Václav Kopecký

Václav Kopecký je analytikem Výzkumného centra AMO se specializací na zahraniční a environmentální politiku Číny.

vaclav.kopecky@amo.cz

Alice Rezková

Alice Rezková je analytičkou Výzkumného centra AMO se specializací na ekonomické politiky zemí jižní, jihovýchodní a východní Asie.

alice.rezkova@amo.cz

[@AliceRezkova](https://twitter.com/AliceRezkova)

Policy paper byl připraven v rámci projektu „Role České republiky v klíčových otázkách zahraniční politiky EU“, který AMO realizuje ve spolupráci s pražskou kanceláří Heinrich-Böll-Stiftung. Text nevyjadřuje názory a stanoviska Heinrich-Böll-Stiftung.